

क्रियाकलापाः

प्रथमः सप्ताहः

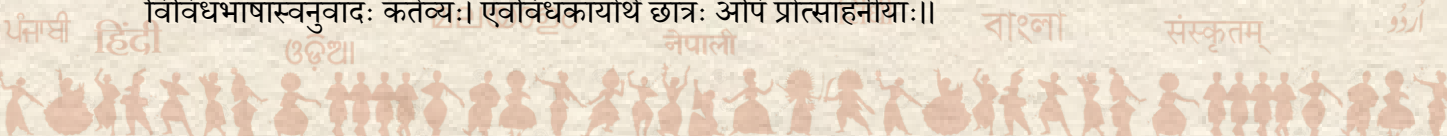
विषयः- पर्यावरणम्

1. प्रकृतिः विद्यालयपरिसरस्य उद्याने, तत्समीपस्थक्षेत्रदौ काननादौ वा पर्यालोचयितुं शक्या। तत्र च छात्रः वृक्षादिसंरक्षणविषये प्रोत्साहनीयाः, तथा च परस्परमप्येतद्विषये चर्चार्थमपि प्रेरणीयाः।
2. छात्राणां सम्पूर्णे परिसरे विद्यमानानां वृक्षादिवनस्पत्यादिभिः परिचयो विभिन्नभाषासु च तेषां नाम ज्ञानार्थं प्रेरणा दातव्या। 'चित्रदर्शनम्' इति प्रक्रियायाऽपि साध्यमिदम्।
3. विद्यालयागमनसमये मार्गे पतितानां पत्राणां बहुविधानां संकलनं विधाय तेषां स्वपित्रादिभ्यः पृथक्पृथक्भाषासु तेषां परिचयार्थं प्रेरणा विधातव्या।
4. छात्राणां भिन्नगतिविधीर्विधातुं संकेतरूपस्य माध्यमस्यापि शिक्षणं दातव्यम् औषधीयपादपानां परिचयस्तेषां गुणादीनां विषये सम्यगनुकीर्तनञ्च विधातव्यम्। यदि ते (पादपाः) विद्यालये प्राप्याश्चेत् 'लेबलिंग' इति माध्यमेनापि कर्तुं शक्यमिदम्।
5. एकं समाहूय विद्वांस तेनैतद्विषये छात्राणां कृते भाषणं कारणीयम्, येन ते इतोऽपि जागरूका भवन्तु।
6. विद्यालये भारतीयभाषाणां प्रतियोगिताः सञ्चालनीयाः।
7. विभिन्नासु वन्यजीवसंरक्षणपरियोजनासु वर्तमानस्य चलचित्रस्य तेषां कृते प्रसारणं विधातव्यम्, तथा च तत्रस्थं वृक्षादिकमवगन्तुं ते प्रेरणीयाः।
8. छात्रः एतत्क्षेत्रेपयोगिविधगतिविधिषु सम्मेलनीयाः, यत्र विज्ञाः जनास्तत् कार्यं प्रत्यक्षं विदधुः।
9. फलकादिषु विभिन्नपरिचितापरिचितभाषासु स्थानीयपारिस्थितिकतन्त्राणां विवरणे प्रस्तुतिः करणीया।

द्वितीयः सप्ताहः

साहित्यम्

1. प्रत्येकं कथायाः 'या अन्यासु भाषासु स्यात्' उत्सर्गभाषायां वर्णनमपि कर्तव्यम्। 'कोऽमिक्सिंग' कोऽस्विचिंग' इत्यादीनामपि प्रयोगः कर्तव्यः।
2. स्थानीयाः लेखकाः राजभाषायां विद्यालये आध्वनीयाः, ये छात्रैः सह संवादं कुर्युरपि च प्रश्नोत्तरे कुर्युः।
3. विभिन्नभाषासु विद्यमानशब्दानां परिचयः कर्तव्यः।
4. विभिन्नभाषासु कवितापाठो वाचनीयः।
5. छात्रः विभिन्नभाषासु कथानामभिनयार्थं प्रेरणीयाः।
6. राज्यस्य साहित्यिकस्थलानां, पुस्तकालयानाञ्च यात्रा कर्तव्या तथा च छात्रैस्तेषामनुभवः प्रष्टव्यः।
7. विभिन्नभाषासु विचाराः अभिव्यञ्जीयाः।
8. 'अनुवादिनी' इत्यस्य प्रयोगेणानायासेन विभिन्नभाषासु कथादीनामनुवादो विधेयः।
9. सहपाठीभिः परस्परं विभिन्नभाषायाः पुस्तकादानप्रदानं कारणीयम्।
10. 'शब्दान्त्याक्षरी' इति क्रीडा करणीया। तथा च छात्रैः स्वभाषायामुक्तस्य शब्दस्य भाषान्तरेषु अनुवादः कारणीयः।
11. शिक्षकेण राज्यभाषायां विद्यमानां काञ्चनकविता गृहीतव्या, तस्यास्तु अभिव्यक्त्यादिना पाठः करणीयः। पुनस्तस्याः विविधभाषास्वनुवादः कर्तव्यः। एवंविधकार्यार्थं छात्रः अपि प्रोत्साहनीयाः।

तृतीयः सप्ताहः

पाकशैली

1. एकः आपणस्स्थापयितव्यस्तत्र च विभिन्नवेशवाराणां वह्नीषु भाषासु नाम सचित्रं प्रदर्शनीयम्।
 - अत्र वेशवारचित्रण्यपि प्रदर्शनीयानि।
 - तेषां नाम 3-4 भाषासु (भारतीयभाषासु) भवेत्।
 - प्रेष्ठछात्राणां तत्तद्वेशवाराणां वैज्ञानिकनामानि बोधनीयानि।
 - तथैव यथा पूर्वं क्रियाकलापे उक्तं आसित् विपणि द्विदलं धान्यं बाजार इत्यादीनां कृते स्थापितुं शक्नुमः।
2. शिक्षकेण छात्रः विभिन्नराज्येषु वर्तमानानां व्यञ्जनानां प्रदर्शनार्थं प्रेरणीयाः।
3. पाकशालायामुपयुज्यमानानां भाण्डानां परिचयः प्रयोगश्च उचितरूपेण शिक्षणीयाः।
4. भारतीयपाकशालासु पाकस्य बहवो विधयो वर्तन्ते। यथा 'रोस्टिंग, बेकिंग, इत्यादिकम्' छात्रः एतद्विषये 2-3 भाषासु ज्ञानार्थं प्रवर्तनीयाः।
5. विभिन्नराज्येषु पचनस्य, परिवेषणस्य भोजनस्य च विषये भिन्नभिन्नाः नियमा वर्तन्ते। तेषां विषयेऽपि छात्राः शिक्षणीयाः।
6. छात्राणां यथाजीवनं व्यञ्जने प्रयुज्यमानशब्दावल्यां जायमानपरिवर्तनानां ज्ञानं प्रदाय, स्वपितामहादिभिरेतद्विषये चर्चार्थं प्रेरणा दातव्या।

चतुर्थः सप्ताहः

अन्तर्विषयगतविधयः

1. छात्राणां कृते स्वक्षेत्राणां विविधमहत्त्वपूर्णस्थलादीनामैतिह्यज्ञानार्थं प्रेरणा विहितव्या, तथा च लब्धं ज्ञानं 2 भाषासु लेखनार्थं वक्तव्यम्। तदनु तस्य कक्षायां वाचनं कारणीयम्।
2. छात्रान् वास्तुकलादिज्ञापनार्थं दुर्गादिषु नयेत्। तत्र च विद्यमान शब्दावलीं विचित्य तत्र परिचर्चादिकं विदध्यात्।
3. छात्रः सार्वजनिकपुस्तकालयेषु नेयाः।
4. वरिष्ठछात्रैः महतामादीनां विचरणं कर्तव्यम्। तत्र छात्रः ज्ञानं सम्पादयेयुर्यत् कति भाषाः प्रयुज्यन्ते, तेषु के शब्दाश्च नूतना युक्ताः।

पञ्चमः सप्ताहः

मम विद्यालयः

1. एको राष्ट्रभक्तिगीतः सायम्प्रातर्विद्यालये भाषान्तरविद्यमानो गेयः।
2. छात्राणाम् 'असेम्बली' (सभायाम्) आदेशाः दीयन्ते। तत्र सभातः प्राग्दिवसे तदादेशस्य विषये ते बोधनीयाः पूर्वगतिविधेरभ्यासरूपेण।
3. विद्यालयस्य विभिन्नानि स्थलानि द्वित्रिनामभिः सूचनीयानि, यानि प्रायशः एकस्यामेव भाषायां भवन्ति।
4. विद्यालये कृत्रिमफलकानि स्थापनीयानि, यत्र एकत्रविद्यमानं शब्दं भाषान्तरे परिवर्त्य फलकान्तरात् प्रदर्शनीयम्।
5. प्रत्येकं प्रातः विविधभाषासु अभिवादनपत्राणि लिखितुं छात्राः प्रेरणीयाः।
6. एका प्रतिज्ञा तु छात्रैर्विद्यालये नेतव्यैव भवति। तथा सति समेषां कृते पृथक् पृथक् तां स्वीकर्तुं प्रेरणा दातव्या।
7. विद्यालयस्य नियमविनियमाः अपि विभिन्न भाषासु लिखित्वा भिक्तीकर्तुं शक्यन्ते।

8. सप्ताहे एकं दिवसम् 'प्राउड इंडिया डे' इति रूपेण उत्सवः कर्तुं शक्यते, यत्र सर्वेषामपि कृते भारतीयवेशभूषायामागमनार्थं प्रेरणा दातव्या।
9. 'भाषा संगम' इत्येकं पुस्तकमस्ति। तत्र बहुभाषावादः परिवर्धितो वर्तते। ततः पञ्चवाक्यानि शिक्षयितव्यानि।
10. छात्रः कक्षायां विभिन्नभाषासु संक्षिप्तोद्धोषार्थं प्रेरणीयाः।
11. छात्रस्तावद् विभिन्नसमूहेषु विभज्य प्रतिसमूहमपि तावद् एकस्यां भाषायां विद्यमानपुस्तकानां विषये शोधार्थं प्रेषणीयाः। एतदर्थमन्तर्जालसाहाय्यमपि प्रदेयम्। तस्यैकं सूची रूपं पुस्तकं निर्मातव्यं छात्रैः।
12. छात्रान् समूहेषु वितरिताः भविष्यन्ति एवं एकस्मिन्भाषाविशेषे प्रसिद्धपुस्तकानां विषये नामानि अन्यसूचनानि च संग्रहीतुं प्रार्थयिष्यन्ते। ततः अनुवर्तनव्यायामरूपेण ते विभिन्नभारतीयभाषासु प्रसिद्धानां पुस्तकानां सूचीं निर्मास्यन्ति। ते साहित्य-अकादमी इत्यस्य जालपुटमपि ब्राउज् कर्तुं शक्नुवन्ति।
13. पुस्तकस्य शीर्षकपृष्ठं समीक्षा च विद्यालयस्य पुस्तकालये प्रदर्शनीयां प्रदर्शयितुं शक्यते।

षष्ठः सप्ताहः

मूल्यम्

1. छात्रान् अभिवादनं, नमस्ते, शुभरात्रिइत्यादीनिन्यूनानि न्यूनं पूर्वमेव ज्ञातासु भाषासु शिक्षितुं प्रोत्साहयितुं शक्यते। (
2. नागरिकस्य अधिकाराः कर्तव्याता च विभिन्नभाषासु लिखित्वा बुलेटिन्बोर्ड् अथवा विद्यालये अन्यस्मिन् उपयुक्ते क्षेत्रे प्रदर्शयितुं शक्यन्ते।
3. छात्राणां कृते विद्यालयस्य आचारसंहिता, नियमविनियमाः, विद्यालये जायमाना विविधाः कार्यक्रमाः च द्वयोः भिन्नयोः भाषायोः सज्जीकर्तुं कथयितुं शक्यते। छात्राः अपि सम्पूर्णे विद्यालये एतान् नियमान् पठिष्यन्ति।
4. छात्रान् विभिन्नभाषासु विभिन्नमूल्यानां समयपालनं), अनुशासनं, दृढता, दयालुता, सहिष्णुता इत्यादि(कृतेभारतीयभाषां अनुसन्धातुं वक्तुं शक्यते, एवं संभाषणे अपि वक्तुं शिक्षन्तु।
5. सर्वेभ्यः छात्रेभ्यः प्रसिद्धव्यक्तित्वस्य विविधानि मूल्याधारितानि वाक्यानि संकलयित्वा भिन्नभाषासु लेखितुं कथयितुं वक्तुं शक्यते।
6. मूल्याधारितासुकथा/काव्यमनाट/कम्प्यू/तं छात्राणां कृते विभिन्नभाषासु प्रदर्शिनंगानं च भविष्यन्ति।
7. मूल्याधारितचलचित्रम्/स्क्रिप्टञ्च छात्राणां कृते भिन्नभारतीयभाषायां कैप्शनयुक्तानि दर्शयितुं शक्यते।

सप्तमः सप्ताहः

संख्यात्मकता एवं गणित

1. बालकान् स्वपाठ्यपुस्तकात् पञ्च योगाः समस्याः स्वशब्देषु लेखिष्यन्ति इति कथयन्तु।
2. विभिन्नभाषासु क्रीडाः प्रहेलिकाश्च।
3. स्वभाषायां संख्यानामानि।
4. विभिन्नभारतीयभाषासु गणितीयपदानि।

अष्टमः सप्ताहः

भवतः प्रतिभां दर्शयतु

1. भारतस्य अधिकांशराज्येषु पारम्परिकवेषः वर्तते। शिक्षकः वर्गं समूहेषु विभज्य प्रत्येकं समूहस्य नाम भारतस्य एकैकराज्याधारेण करिष्यति। छात्राः तस्य राज्यस्य पारम्परिकवेषेण विद्यालयम् आगन्तुं प्रयतन्ते तथा च ते तस्मिन् राज्ये प्रधानतया भाष्यमाणायाः भाषायाः परिधानस्य वर्णनं करिष्यन्ति।

- छात्राणां कृते मोल्डिंगमृत्तिकायाः व्यवस्था भविष्यति तथा च शिक्षकेन निर्दिष्टानुसारं राज्यविशेषस्य पारम्परिकं आभूषणं वा मुखौटं वा निर्मास्यन्ति। छात्राः एतत् आभूषणं मुखौटं च प्रदर्शयिष्यन्ति तथा च एतादृशानां वस्तुनां परम्परां, संस्कृतिं, इतिहासं च तस्मिन् राज्ये प्रधानतया भाषमाणायां भाषायां व्याख्यास्यन्ति।
- छात्राः कवितालेखनार्थं प्रोत्साहिताः भविष्यन्ति ततः विद्यालयेन शिक्षकेन तस्य चयनं/कृत्वा'दिनस्य भाषा' इति अनुवादः भविष्यति। यदि तत् पुस्तकालये उपलभ्यन्ते तर्हि तेभ्यः प्रौद्योगिकी शब्दकोशानां च साहाय्येन अनुवादसाधनानाम् उपयोगाय प्रोत्साहनं भविष्यति।
- छात्राः समूहेषु विभक्ताः भविष्यन्ति, चयनार्थं च प्रोत्साहिताः भविष्यन्ति। कस्यचित् राज्यविशेषस्य ऐतिहासिकमहत्त्वस्य स्थलचिह्नं/मभवनं/मन्/दीःसरोवरं/वन्यजी/वंअभयार-ण्यंउद्यान-राष्ट्रीय/माते एतेषां स्थलानां चित्राणि संग्रहयन्तुरञ्जयन्तु तथा च तस्मिन् राज्ये मुख्यतया भाषमाणा/आकर्षयन्तु/यां भाषायां समुचितं शीर्षकं स्थापयिष्यन्ति तस्मिन् राज्ये व्यवहृतः स्यात्।
- छात्रान् कठपुतलीप्रदर्शनार्थं कठपुतलीः सज्जीकर्तुं प्रोत्साहनं करिष्यन्ति। कठपुतलीप्रदर्शने कठपुतलीः द्वौ प्रकारौ भविष्यतः, एका छात्राणां परिचितां भाषां वदिष्यन्ति, अन्या च शिक्षकेन चयनितां भाषां वदिष्यन्ति। एतत् कार्यं समूहेषु कर्तुं शक्यते तथा च कठपुतलीप्रदर्शनं कक्षायां वा सभायाः समये वा कर्तुं शक्यते।

दशमः सप्ताहः

मम चिन्तनं विचाराश्च

- शिक्षकः छात्राणां विचारान् अभिव्यक्तुं महत्त्वपूर्णां भूमिकां निर्वहति। छात्रा समूहेषु विभक्ताः स्यात्, तान्विषयप्रस्तुत्यर्थं सज्जीकर्तुं च प्रार्थिताः भवेयुः - ममस्वदिनम्..... कथं व्यतितम् गुरुणा द) तं राज्यनाम । छात्राः तस्मिन् विशेषे राज्ये (भाषितानां भाषाणां उपयोगेन एतत् प्रस्तुतिम् दास्यन्ति।
- शिक्षकः 'भारतीयभाषा-महोत्सवम्' इति विषयोपरि न्यूनातिन्यूनम् त्रिषु भिन्नासु भारतीयभाषासु लिखितुं छात्रान् वक्ष्यन्ति। एतेषां शब्दानां लेखनकाले छात्रान् सुलेखस्य प्रयोगं कर्तुं प्रोत्साहयितुं शक्यते।
- भारतस्य विभिन्नक्षेत्रेषु निवसतां मित्राणां कृते भारतीयभाषायां पत्रं लेखितुं छात्राः प्रोत्साहिताः भविष्यन्ति।
- छात्राः समूहेषु विभक्ताः भविष्यन्ति ते च भूमिकानिर्वाहं करिष्यन्ति। प्रत्येकं समूहः भारतस्य एकस्य राज्यस्य प्रतिनिधित्वं करिष्यति। समूहस्य सदस्याः बहुभाषिकतायाः उपयोगेन ऐतिहासिकघटनायाः तस्य राज्यस्य /स्मारकस्य/ महत्त्वपूर्णव्यक्तित्वस्य वर्णनं करिष्यन्ति।
- छात्रान् 'मम देशः मम गौरवः' इति विषये स्वविचारं प्रकटयितुं कथयिष्यते।
- प्रत्येकं वर्गः कृष्णफलके अथवा प्रदर्शनफलके भारतस्य रूपरेखाचित्रं करिष्यति। विभिन्नभाषासु छात्राः अभिवादनलेखनार्थं सुलेखस्य उपयोगः करिष्यन्ति।

एकादशः सप्ताहः

पठनं अभिव्यक्तताचेति

- बहुभाषिकपुस्तकानां उच्चैः पठनं।
- लिप्यासह परिचयः विकसेत्।
- विभिन्नभाषासु लघुवाक्यलेखनम्।
- राष्ट्रीयपुरस्कारविजेता कैप्शनयुक्तं चलचित्रं दर्शनम्, कथाविचार/श्चप्रतिपादनम्।
- लिपिनां, शास्त्रीयभाषाणां विषयवस्तुभिः सह परिचयः विकसितः स्यात्।

पंजाबी हिंदी

उड़िया

नेपाली

बांग्ला

संस्कृतम्

असम

श्रीसुब्रह्मण्य-भारती इतिविषये

- तस्य मौलिककाव्यं अनुवादं च पठन्तु।
- कविदार्शनिकरूपेणचसुब्रह्मण्यम-भारत्याःविषये पठनं लेखनञ्च।
- चलचित्रस्यवृत्तचि-त्रस्यप्रदर्शनाना-म् आयोजनम्।
- विदुषाम् आमन्त्रणमथच विभिन्नभाषासु कार्यक्रमाणाम्आयोजनम्।
- कवेःभाषायां विंशति वाक्यानां शिक्षणम्।

पंजाबी हिंदी

उड़िया

മലയാളം

नेपाली

सिंधी

बाश्ला

संस्कृतम्

अरबी

